

Obsah

Předmluva	9
1. Úvod	11
2. Význam konstruktérské práce pro perspektivní rozvoj strojírenské výroby	13
2.1. Hodnocení zdrojů snižování pracnosti strojírenských výrobků	13
2.2. Nejeekonomičtější konstrukce stroje a z toho plynoucí úkoly konstruktéra	16
3. Význam celkové konstrukční koncepce pro vytváření nejvyššího stupně technologičnosti konstrukcí	22
3.1. Význam opakovaného vývojového cyklu a zdařilé základní koncepce	22
3.2. Vytváření koncepce konstrukce stroje se zřetelem na dosažení optimálních vlastností stroje	34
3.2.1. Trvanlivost	36
3.2.2. Spolehlivost	41
3.2.3. Zajišťování efektivity strojů uplatňováním pokrokových parametrů — Konstrukční sjednávání předpokladů pro jejich uplatnění	45
3.2.4. Zlepšení pracovních podmínek	51
3.2.5. Vzhled stroje	55
3.2.6. Snižování váhy a pracnosti	55
4. Kritéria pro posuzování technologičnosti konstrukce	66
4.1. Dílčí ukazatelé pro posuzování technologičnosti celkové detailní konstrukce stroje	67
A. Ukazatelé, jimiž se sledují materiálové úspory	70
B. Ukazatelé, jimiž se sleduje uplatnění pokrokových metod technologie	80
C. Ukazatelé, jimiž se sleduje uplatnění dědičnosti, normalizace, typizace a specializace	81
D. Ukazatelé, jimiž se sledují náklady	81
E. Ukazatelé, jimiž se sleduje zkracování výrobních cyklů	81
4.2. Posuzování technologičnosti konstrukce jednotlivých součástí	82
5. Vliv početnosti výroby na volbu technologických metod a jim odpovídající technologičnost konstrukcí	84
5.1. Technologičnost konstrukce v sériové a hromadné výrobě	87
5.2. Technologičnost konstrukce v kusové a malosériové výrobě	92
5.2.1. Snižování pracnosti výroby těžkých a středně těžkých součástí	95
5.2.2. Konstrukční předpoklady pro hospodárnou montáž	95

5.2.3.	Konstrukční předpoklady pro usnadnění organizace výroby a přísunu drobných a středních součástí	95
5.2.3.1.	Normalizované součásti a nakupované hotové součásti, popř. orgány	95
5.2.3.2.	Speciální součásti, které musí být pro jednotlivé stroje konstruovány	96
5.2.4.	Význam specializace kusové a malosériové výroby z hlediska zvýšení technologičnosti konstrukcí	105
6.	Technologičnost konstrukce se zřetelem k obrábění	110
6.1.	Rozměry, tolerance, drsnost ploch	110
6.1.1.	Rozměry a tolerance	110
6.1.2.	Drsnost povrchu	123
6.2.	Hlavní směry pro dosažení technologičnosti konstrukce se zřetelem k obrábění	129
6.2.1.	Zkracování hlavního času při obrábění (T_{1h})	132
6.2.1.1.	Dostatečně pevné upnutí obrobku	132
6.2.1.2.	Výhodná poloha ploch určených k obrábění se zřetelem k účinnosti obrábění	135
6.2.1.3.	Výhodná poloha ploch určených k obrábění se zřetelem k pracovnímu principu stroje	139
6.2.1.4.	Zamezení zbytečných úběrů materiálů	140
6.2.1.5.	Optimální velikost opracovaných ploch	140
6.2.1.6.	Optimální volba tvaru, stupně přesnosti a drsnosti povrchu	141
6.2.1.7.	Opracovatelnost zvolených materiálů	145
6.2.2.	Zkracování vedlejších časů při obrábění	146
6.2.2.1.	Rychlé upínání obrobků	146
6.2.2.2.	Vázání a obracení těžkých obrobků	147
6.2.2.3.	Vyloučení zbytečného několikanásobného upínání obrobku	148
6.2.2.4.	Vyloučení zbytečného přestavování stroje	150
6.2.2.5.	Vyloučení zbytečné výměny nástrojů	150
6.2.3.	Snižování režijních nákladů obrábění	151
6.2.3.1.	Snižování pracnosti obrábění na nákladných a unikátních obráběcích strojích	151
6.2.3.2.	Snižování potřeby speciálních nástrojů a přípravků	154
6.2.3.3.	Vyloučení operací nebezpečných pro nástroje	154
6.2.3.4.	Snižování nebezpečí výroby zmetků	155
6.2.4.	Využívání pokrokových metod při obrábění	156
6.2.4.1.	Využívání možností kopírovacích metod	156
6.2.4.2.	Využívání progresivních obráběcích metod (bezhraté broušení, protahování, vyvrtávání letnými nástroji, výkonné frézování, broušení obvodem kotouče, ozubárenská technologie)	157
6.2.4.3.	Konstrukční vytvoření výhodných podmínek pro hospodárné zhotovení závitů	169
6.2.4.4.	Hospodárná automatizace obrábění	173
6.2.5.	Dosažení vyhovující funkční a montážní přesnosti	173
6.2.5.1.	Požadavky na přesnost vybočující z obvyklých lícovačích soustav	173
6.2.5.2.	Nevhodnost závitů pro středění a těsnění	174
6.2.5.3.	Dokončovací metody	175
6.2.5.4.	Využití přesnosti obrábění	176

7.	Technologičnost konstrukce se zřetelem na tváření za studena	178
7.1.	Uplatňování pokrokových metod tváření	179
7.1.1.	Ohýbání na ohraňovacích lisech	179
7.1.2.	Rotační kování	182
7.1.3.	Protlačování	189
7.1.4.	Protlačování hřídelovitých součástí z tyčí	190
7.1.5.	Radiální lisování	191
7.1.6.	Příčné válcování	194
7.1.7.	Kovotlačitelství	196
7.1.8.	Explozivní tváření	198
7.1.9.	Další nové metody tváření	199
7.2.	Klasické způsoby tváření	200
7.2.1.	Konstruování výstřihků	201
7.2.2.	Konstruování ohýbaných součástí	204
7.2.3.	Konstruování tažených součástí	207
8.	Technologičnost konstrukce se zřetelem na svařování	213
8.1.	Nahrazení odlitků svařovanými konstrukcemi	213
8.1.1.	Posuzování vhodnosti svařované konstrukce z hlediska pevnosti a tuhosti	214
8.1.2.	Posuzování vhodnosti svařované konstrukce z hlediska odolnosti proti opotřebením, korozi a tepelným účinkům	225
8.1.3.	Posuzování možnosti vytvoření technologicky vhodné svařované konstrukce	226
8.1.4.	Ekonomické hledisko při rozhodování o použití odlitků nebo svařenců	228
8.2.	Sestavování velkých odlitků a výkovek svařovaným spojem	231
8.3.	Nahrazení výkovek dílčími výkovky, výlisky a obrobky nebo úpichy spojenými svarem	233
8.4.	Nahrazení konstrukcí z obvyklých válcovaných profilů lehkými svařovanými konstrukcemi	233
8.5.	Svařování jako náhrada za jiné dosud používané způsoby spojů	241
8.6.	Přehled druhů a způsobů svařování	247
8.6.1.	Charakteristika některých pokrokových metod svařování	250
8.7.	Volba materiálu	255
8.8.	Smršťování, pnutí a trhliny vznikající při svařování	255
8.8.1.	Podstata vzniku pnutí	255
8.8.2.	Konstrukční opatření se zřetelem na pnutí a smršťování	257
8.8.3.	Tepelné zpracování svařovaných spojů pro snížení pnutí	258
8.9.	Výkresy svařovaných součástí	258
8.10.	Konstruování se zřetelem na technologii svařování	259
8.10.1.	Základní směrnice pro konstruování svařovaných součástí	259
8.10.2.	Příklady konstrukcí svařovaných součástí	261
9.	Technologičnost konstrukce se zřetelem k tepelnému zpracování	271
9.1.	Chemickotepelné zpracování	273
9.2.	Povrchové kalení	275
9.2.1.	Kalení plamenem	276
9.2.2.	Kalení s ohřevem indukčními proudy	277
9.3.	Pnutí a deformace vznikající tepelným zpracováním	281
9.4.	Několik pravidel pro konstruování kalených součástí	284
10.	Technologičnost konstrukce se zřetelem k povrchové úpravě	287
10.1.	Operace zlepšující vzhled výrobků	287
10.2.	Operace zvyšující životnost z hlediska koroze a opotřebením	289
10.3.	Povrchová úprava jako zdroj úspory železných i neželezných kovů	289

11. Některé další technologické metody uplatňované v strojírenských konstrukcích	291
11.1. Prášková metalurgie	291
11.2. Použití slinutého korundu	299
11.3. Konstruování součástí s využitím kapilárního pájení mědi v ochranné atmosféře	300
11.4. Spojování kovů lepením	304
11.5. Konstrukce součástí z lisovaných tvrditelných plastických hmot	308
11.6. Možnosti uplatnění polyesterových skelných laminátů ve stavbě strojů	313
12. Technologičnost konstrukce odlitků a výkovek	316
12.1. Technologická volba tvarů odlitků	316
12.2. Metody přesného lití	322
12.3. Technologičnost konstrukce z hlediska uplatňování kovaných polotovárů	326
13. Technologičnost konstrukce se zřetelem k ručním a montážním pracím	330
13.1. Podíl konstruktéra na vyloučení ručních prací	330
13.1.1. Ruční dokončování rovinných ploch	330
13.1.2. Ruční přizpůsobování styku válcových ploch	332
13.1.3. Ruční úprava klínových drážek	334
13.1.4. Ruční lícování kuželových kolíků	335
13.1.5. Kolíkové spoje	336
13.1.6. Dopilování děr pro šrouby	336
13.1.7. Axiální zajišťování pojistnými šrouby	337
13.1.8. Přisekávání a pilování nepracovaných ploch	337
13.1.9. Využití tvářecích strojů při ručních pracích	338
13.2. Podíl konstruktéra na snižování pracnosti montáže	339
13.2.1. Vliv volby tolerancí a rozměrových řetězců	339
13.2.2. Podmínky pro snadnou montáž	340
13.2.3. Podmínky pro dílčí skupinové montáže	341
13.2.4. Podmínky pro montáž v linkách	342
13.3. Úkoly konstruktéra při zajišťování zkoušek	343
13.4. Technologická konstrukce se zřetelem na demontáž a údržbu stroje	344
13.5. Úkoly konstruktéra se zřetelem na montáž velkých strojních agregátů a kompletního strojního zařízení na staveništi	345
14. Technickoekonomické prověřování konstrukce	354
14.1. Prověřování technologičnosti konstrukce součástí	354
14.2. Prověřování technologičnosti konstrukce stroje jako celku	355
14.2.1. Hodnocení celkové koncepce a konstrukčního pojetí	356
14.2.2. Hodnocení nákladů na výzkum, vývoj a výrobu	357
14.2.3. Posouzení funkčních vlastností nového stroje	357
14.2.4. Hodnocení provozních vlastností nového stroje	358
14.2.5. Hodnocení národohospodářského přínosu nového stroje	358
14.2.6. Ekonomická životnost	371
14.2.7. Praxe ekonomických rozborů	372
15. Literatura	373